

МИСЛИТЕ И ЧУВСТВОТА НА БУНТОВНИКА РАЗКРИТИ В ЛИРИЧЕСКИЯ УВОД НА СТИХОТВОРЕНИЕТО „НА ПРОЩАВАНЕ“

Поезията на Хр.Ботев обединява в едно неговия житейски път и неговите художествени обобщения. Ботев живее през най-драматичните години от историята на народа ни. Но неговата дейна, кипяща от енергия натура не го прави наблюдател и летописец на ставащото. Той пряко участва в събитията, въздейства им, създава ги. В стихотворението „На прощаване“ поетът разкрива революционната си същност чрез съкровения изповед на бунтовника емигрант преди да тръгне по страшния, но славен път на борбата. Както в цялата Ботева поезия, така и тук личностното присъствие на човека се измерва с голямата му любов към родината. Творбата е съкровена изповед на един достоен и самоотвержен син на своя народ, който е направил житейския си избор и споделя своите драматични преживявания и вътрешни противоречия с най-близкия човек.

В лирическия увод на стихотворението бунтовникът доверява и душевните си терзания при раздялата с майката, и непримиримостта към робството, и готовността да отстоява взетото решение – да посвети себе си на борбата за свобода.

В искреното откровение на лирическия герой пред читателя се разкрива нежната, дълбоко осмислена синовна обич, съпричастността към майчината болка, огромното желание да се смекчи страданието. Съкровеният човешки свят е населен с полюсни чувства. Бунтовникът изпитва любов към родината и към жената, която го е дарила с живот, и омраза към онези, които са виновни за тежката съдба на прокудените от отечеството. Ценностите на лирическия герой влизат в спор с родовите норми. Той съзнава своя дълг, дълбоко съпреживява драмата на родната си майка, но определя себе си като хайдутин и бунтовник, който е готов да изпълни свещения си дълг към отечеството.

Ключ за навлизане в сложните човешки преживявания е заглавието на творбата. То приковава вниманието към съдбовния миг, в който се преплитат най-съкровенията чувства на бунтовника, породени от раздялата и мисълта за бъдещето, разкрива драматичните чувства при сбогуването. Синът отправя молба за прошка. Прощава се с майка си преди да поеме по страшния, но славен път на борбата. Героят е разкъсан от вътрешни противоречия, защото съдбовният избор, който прави, не му позволява да изпълни синовния си дълг, а това е сериозно нарушение на патриархалните норми. Той се чувства виновен и търси опрощение за вече взетото решение, ясно изразено чрез миналото време на глагола „станах“/ „ази хайдутин“/ и мотивът на лирическия герой да следва съзнателно своята съдба.

Още в първите стихове на поемата, които звучат в народно песенен дух, се усеща силната любов на лирическия герой към майката и неговият порив да я утеши. Обръщението и синонимното повторение на глаголите „не тъжи“, „не плачи“ разкриват дълбоките чувства на благодарност и състрадание. Той се обръща към майката не за съвет, а защото търси разбиране, съпричастие, подкрепа. Лирическият герой издига майката до светлия идеал на борбата, прави я своя съмишленичка. Тя знае, че пътят на сина и е единствено възможният. Многократното обръщение към нея, което се открива в поемата двадесет и осем пъти, изразява синовната му нежност и топлота. Един нежен и любящ син се сбогува с жената, отгледала го с голяма любов.

Връзката между майка и син е не само биологическа, но и духовна. Тя е дълбока и истинска, затова лирическият герой се чувства длъжен именно пред майка си да разкрие причините, подтикнали го да поеме пътя на борбата. Свързва ги обичта между двамата и омразата им към робството. Сякаш техният прощан разговор е започнал много преди началото на стихотворението. Непоносимо е майчиното страдание и повелително-заклинателни са думите на бунтовника, с които той утешава, моли за прошка, призовава:

*Не плачи, майко, не тъжи,
че станах ази хайдутин,
хайдутин, майко, бунтовник...*

Синът предусеща майчината мъка и болка. Към такова разбиране отвежда епитетът „клетя“, използван с контекстово значение „злочеста“, „нешастна“.

Обичта и привързаността му го карат да съпреживява нейната болка при вестта за възможната му гибел, да чува нейния плач и да предусеща всички нейни недоизречени, но добре познати горчиви укори и мисли.

Бунтовникът се обръща към майката, за да поиска прошка и благословия за изборния от него път. Той е самоотвержен, осъзнава, че решението му ще донесе много болка и мъка на майчиното сърце. Но личният избор на сина „хайдутин-бунтовник“ е в името на свободата – най-високият национален идеал.

Той е висша ценност за него, смисъл на живота му. Майчиният благослов и майчината клетва притежават свещена мощ: „но кълни, майко, проклинай тази тежка черна прокуда...“. Тази клетва, изразена чрез етимологично повторение има магическа сила. Проклина се злото, безчестното, несправедливото. Епитетът „черна“ бележи с цвета на болката и отчаяното положение на народа, чиито синове не могат да останат в пределите на своята родина.

В изгнаническата несрета на героя се оглежда съдбата на борците за свобода, прокудени от родния край „по тази тежка чужбина“, осъдени от поробителя да се скитат „немили, клети, недраги“. Синонимната градация внушава непоносимото страдание на емигрантите.

Изгнанието е голямо изпитание на лирическия герой, което той не желае да приеме. Страдалческото съществуване „по тази тежка чужбина“ погубва достойнството му, кара го да се чувства ненужен и безпомощен. Но не по-лек е животът в родината, където над бащиното огнище „турчин бесней“. Този метафоричен глагол събира в себе си цялата покруса от безчинствата и произвола на поробителя. Лирическият герой не може повече да търпи униженията, на които са подложени неговите близки и цял народ.

Юнакът страда за своя род и семейство. Мил му е родният дом. Там е живият спомен и дълголетни традиции, които никога няма да умрат. Те винаги ще бъдат там някъде, запечатани в дълбоко в неговото сърце, ще се явяват в мислите му, ще се явяват пред очите му:

*Там, дето аз съм пораснал...
....там, дето баща и братя
черни, чернеят за мене...*

Наречието „там“, повторено няколко пъти в поемата, синекдохата „бащино огнище“, етимологичната фигура „черни чернеят“, подчертават мъката и копнежа по родния край. Родовият свят включва всичко свидно и свято за човека в изгнание: споменът за детството, за първата любов, за баща и братя.

Тяжното оскверняване е внушено чрез умелото съчетаване на метонимия, метафора и хипербола на глагола „бесней“. Юнакът не може да гледа равнодушно теглото на сиромасите. В съдбата на своите близки той вижда теглото на народа, а в страданието на народа – страдалческата участ на майка и либе, на баща и братя. Личният мотив преминава в отклик на народния призив: „на глас тичам народен“.

Лирическият герой е свободолобив. За него свободата е висше благо, право на всеки човек и на всеки народ. Това разбиране обуславя неговата преданост на дълга към отечеството. Желание, копнеж и нетърпение изразява възклицателното междуметие „ах“. Тихата бяла Дунава се явява граница между робството и свободата, между досегашния живот и бъдещия живот на бедната рая, изпълнен с неизвестност.

Непримиримостта, гордостта и борбеният дух, които притежава бунтовникът му помагат при вземането на съдбоносното решение.

*Но кажи какво да правя,
кат си ме, майко, родила
със сърце мъжко, юнашко...*

Майката е родила достоен син. Дала му е сърце „юнашко“. Думата юнак, взета от фолклора е най-същностната черта на Ботевия герой, израз на неговия борчески дух и смело поведение, на най-ценното в духовната му същност. Предопределен е да следва „страшен, но славен път“, да следва порива на своето сърце мъжко, юнашко.

*Ах, мале, - майко юнашка!
Прости ме и веч прощавай!*

Майката е наречена „юнашка“, защото е откърмила син бунтовник и трябва да благослови делото му, а прошка се иска преди поемането на съдбовен път. Пролятата кръв на „първо чедо“ ще бъде изкупление за робския позор и най-истинното изпълнение на синовния дълг. Саможертвата ще възкреси дома, ще пречисти родния свят. А лирическият герой е месията,

ХРИСТО БОТЕВ – „НА ПРОЩАВАНЕ“ (МИСЛИТЕ И ЧУВСТВОТА НА БУНТОВНИКА...)

духовния водач, който трябва да бъде последван по пътя на свободата - спасение. Богат, наситен с дълбоки чувства и преживявания е уводът на стихотворението „На прощаване“. Смесват се любов и омраза, радост и мъка. С различни изразни средства лирическият герой разкрива мислите, терзанията, душевното си състояние в този така съдбоносен момент. Същето му се разкъсва, личността му се раздвоява между синовната обич и патриотичния дълг. Саможертвата е голяма, но бунтовникът ще посрещне по-леко участието си, ако получи прощката от майка си, нейната благословия и подкрепа.